

การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา An Analysis of Buddhist Knowledge that Appears in the Milindapanha Scripture

พระประมาณ วชิรญาณ (สุทธิประภา)

Phra Praman Wachirayano (Suthiprapha)

พระมหาสากล สุภรเมธี, สงวน หล้าโพนทัน

Phramaha Sakol Subharamethi, Sanguan Laphonthan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand

E-mail: Praman2502@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา 2) ศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา 3) วิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เหตุผลและให้เหตุผล แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสสที่อธิบายข้อธรรมบางข้อ ซึ่งมีโครงสร้างอยู่ 6 ส่วน คือ 1) บุพพกรรมและประวัติของพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ 2) ปัญหาเงื่อนเดียว 3) ปัญหาสองเงื่อน 4) เรื่องที่รู้โดยอนุमान 5) ลักษณะแห่งธรรมต่าง ๆ 6) เรื่องที่จะพึงทราบด้วยอุปมา โดยมีลักษณะการถาม-ตอบปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหาดังที่กล่าวแล้ว

2. ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญามี 4 ข้อ คือ 1) ปัญญามองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น 2) ปัญญารู้เท่าทันสังขาร ธรรมดว่าสังขารมีทั้งที่ประกอบด้วยสังขารที่ถูกปรุงแต่งและไม่ถูกปรุงแต่ง 3) ปัญญารู้เท่าทันสมมติบัญญัติ 4) ปัญหาในเรื่องสมมติบัญญัติเป็นปัญหาที่สร้างความสับสนให้การยึดติด และความรู้มี 4 ระดับ คือ 1) ความรู้ระดับวิญญาน 2) ความรู้ระดับสัญญา 3) ความรู้ระดับทัญญูหรือมโนภาพ 4) ความรู้ระดับอภิญญา

3. การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ทำให้ทราบว่า การอาศัยเพียงความเชื่อเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุดคือนิพพานได้ แต่จะต้องอาศัยความรู้ที่ทางพุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญา ด้วย ฉะนั้น พื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนา คือ ปัญญาที่ถูกฝึกฝนและอบรมดีแล้ว แต่คำว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง ๆ

ได้รับบทความ: 2 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 14 มิถุนายน 2566; ตอบรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2566

Received: June 2, 2023; Revised: June 14, 2023; Accepted: June 15, 2023

เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ และมีคำศัพท์หลายคำที่ใช้ในความหมายจำเพาะ เช่น ญาณ วิชา วิปัสสนา สัมปชัญญะ ปริยญา อภิญญา ปฏิสัมภทา เป็นต้น

คำสำคัญ: ความรู้ทางพระพุทธศาสนา, คัมภีร์มิลินทปัญหา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the history, the structure and content of the Milindapanha scripture, 2) to study the Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture 3) to analyze the Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture. There is using of methods to analyze data by using and giving the reason. Then the research results presented by descriptive analysis method.

The research results found that:

1. Milindapanha is a scripture that explains some verses which the structure is divided into 6 parts: 1) karma in the past (Pubbakamma) and history of Phra Nagasen and King Milinda, 2) one-knot problem, 3) two-knot problem, 4) inferred knowledge, 5) characteristics of Dharma various things and 6) things to know with parables with the characteristics of asking-answering problems in the Milindapanha scripture as the aforementioned.

2. The Buddhist knowledge that appears in the Milindapanha scripture is a form of seeking theoretical knowledge according to Buddhist philosophy. There are 4 points: 1) wisdom to see things as they are; It is normal that component things exist both composed of conditioned and unformed component things, 3) wisdom knows what to do with assumptions and 4) problems in assumptions are problems that cause confusion and clinging (Upadana). Whereas, there are 4 levels of knowledge: 1) knowledge in level of consciousness, 2) knowledge in level of perception, 3) knowledge in level of views or mind-beings and 4) knowledge in level of super-knowledge.

3. After analyzing the Buddhist knowledge that appeared in the Milindapanha scripture reveals that relying on faith alone cannot reach the highest point “Nirvana”. It also requires knowledge that Buddhist philosophy calls wisdom “Panya”. Therefore, the basis of Buddhist knowledge is wisdom that has been trained and trained well, but the word “Panya” is a middle word

because knowledge has many levels and there are many words used in specific meanings such as Yana, Vijja, Vipassana, Sampajanna, Parinya, Apinya, Patisambhidā, etc.

Keywords: Buddhist Knowledge, Milindapanha Scripture

1. บทนำ

ความรู้หรือญาณวิทยา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Epistemology ซึ่งมาจากคำในภาษากรีกว่า Episteme (ความรู้) กับ Logos (ศาสตร์) มีความหมายร่วมกันว่าศาสตร์แห่งความรู้หรือทฤษฎีแห่งความรู้ (Theory of Knowledge) ญาณวิทยาจึงศึกษาถึงการกำเนิดธรรมชาติ ขอบเขตและความสมบูรณ์แห่งความรู้ ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้จริง และหามาตรฐานว่าอะไรเป็นความรู้จริงอะไรเป็นความรู้จริงอะไรไม่เป็นความรู้จริง (บุญมี แทนแก้ว, 2543: 1) ทฤษฎีความรู้ได้รับมอบหมายให้เป็นสาขาปรัชญาที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับบ่อเกิดลักษณะความถูกต้องขอบเขตจำกัด และเงื่อนไขของความรู้ (พระมหามานพ กวีวิโส (นักการเรือน), 2535: 6) ฉะนั้น ญาณวิทยาเป็นศาสตร์เป็นปรัชญา สาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความรู้ โดยศึกษาใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ 1) ธรรมชาติของความรู้ 2) ต้นกำเนิดของความรู้ 3) ขอบเขตของความรู้ และ 4) ความสมเหตุสมผลของความรู้

ญาณวิทยาจึงมีความสำคัญในตัวของมันเอง ในฐานะที่เป็นปรัชญาบริสุทธิ์แล้ว ญาณวิทยายังมีความสำคัญ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความคิด และทักษะในเรื่องอื่น อีกมากเช่น เกี่ยวข้องกับความคิดทางอภิปรัชญา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ดังนั้นการมีความเข้าใจ แนวคิดทางญาณวิทยาของแนวคิดนั้น ๆ ก็ย่อมช่วยให้เข้าใจแนวคิด ในด้านอื่น ๆ เรื่องอื่นต่อไปได้ดียิ่งขึ้นด้วย

หนังสือพุทธญาณวิทยา ได้กล่าวถึงญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาในเชิงปรัชญา ได้ค้นคว้าศึกษาพุทธปรัชญาในลักษณะของการจับประเด็นเรื่องความรู้และใช้หลักฐานข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ที่พูดถึงความรู้หรือเกี่ยวข้องกับความรู้ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก มาประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อค้นหาคำตอบ หรือข้อสรุป ในประเด็นต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องญาณวิทยาของพระพุทธศาสนาและเสนอความคิดทางญาณวิทยาในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้โดยการใช้ระบบปรัชญา สาขาญาณวิทยาแบบตะวันตก ในการจัดระบบให้กับพุทธญาณวิทยา ด้วยการใช้อนุวัตร วิถีคิด วิถีการ และการนำเสนอแบบญาณวิทยาของทางตะวันตกในการมองแนวคิด ทานยานะวิทยาที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2554: 1-3) พระนาคเสนได้ตอบปัญหาพระเจ้ามิลินท์ด้วยความรอบรู้ฉลาดและแหลมคม มีอุปมาอุปไมยที่เหมาะสมหาเปรียบได้ยาก เกียรติคุณท่านระบือไปทั่วโลก ตามประวัติพระนาคเสนเถระเป็นพระอรหันต์ ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา คือแตกฉานในอรรถ ในธรรม ในภาษา

และในปฏิภาณ คำตอบของท่านต่อพระเจ้ามิลินท์ จึงน่าทึ่งเป็นอันมาก ผู้สนใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงควรได้อ่านหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง (วศิน อินทสระ, 2528: ก-ข)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา” เพื่อเป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาของคัมภีร์มิลินทปัญหา และความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องราวการโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนผู้ตอบ ซึ่งคัมภีร์มิลินทปัญหาก็ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการศึกษาคัมภีร์มิลินทปัญหาเชิงวิเคราะห์เรื่องความรู้ หรือญาณวิทยาทางพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา
2. เพื่อศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา
3. เพื่อวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

1. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา โครงสร้างเนื้อหาและแนวคิดเรื่องความรู้ (ญาณวิทยา) ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา
2. สืบค้นเอกสาร งานวิจัยที่มีผู้รู้ได้เขียนและศึกษาไว้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.2 ชั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสืออธิบายมิลินทปัญหา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้หรือญาณวิทยาทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่
3. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องความรู้ทางพระพุทธศาสนา กับคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.3 ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะและประโยชน์ของการค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติและแนวคิดเรื่องความรู้ในคัมภีร์มิลินทปัญหา มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับประโยชน์ของแนวคิดเรื่องความรู้ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

3.4 ขั้นตอนนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา โดยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 การศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชกรีฑาทัพจากประเทศกรีกเข้ารุกรานอินเดียจนได้ชัยชนะและเลิกทัพกลับไปนั้น แคว้นที่ทรงตีได้แล้วก็โปรดให้แม่ทัพนายกองของพระองค์ปกครองดูแล ทั้งกองทหารกรีกไว้บางส่วน ฝรั่งชาติกรีกเหล่านี้ได้ตั้งเป็นอาณาจักรอิสระขึ้นเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว อาณาจักรที่มีกำลังมากคืออาณาจักรซีเรียและอาณาจักรบาบิโลเนีย ปัจจุบัน คือเตอร์กีสถานและอัฟกานิสถาน ซีเรียในอดีตเป็นอาณาจักรมหาอำนาจ เป็นสื่อเชื่อมอารยธรรมกรีกกับอินเดียเป็นเวลานานถึง 247 ปี จึงถูกโรมันตีแตก ส่วนบาบิโลเนียเดิมที่กืออยู่ในอำนาจของซีเรีย พระราชาเชื้อสายกรีกพระองค์หนึ่ง พระนามว่า เมนันเดอร์ หรือที่เรียกในคัมภีร์บาลีว่า พระเจ้ามิลินท์ ได้ยกกองทัพตีเมืองต่าง ๆ แผ่พระราชอำนาจลงมาถึงตอนเหนือของกลุ่มแม่น้ำคงคาเดิมที่กษัตริย์องค์นี้ได้ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงเป็นปรปักษ์ขัดขวางการขยายตัวของพระพุทธศาสนาด้วยซ้ำไป แต่ทรงแตกฉานวิชาไตรเพทและศาสนาปรัชญาต่าง ๆ รวมทั้งพุทธปรัชญาด้วย จึงประกาศโศกนาถีก่อนนักบวชในลัทธิศาสนาต่าง ๆ ในเรื่องศาสนาและปรัชญา ปรากฏว่า ไม่มีใครสู้พระองค์ได้ เวลานั้นพระเจ้ามิลินท์ทรงประทับอยู่ที่นครสาละ

พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาต่างครั้นคร้ามหวั่นเกรงในวาทีของพระเจ้ามิลินท์ ต่างอยู่ไม่เป็นสุขในเมืองสาละพากันอพยพไปอยู่ที่อื่นหมดสิ้น เมื่อสาละว่างพระสงฆ์สามเณรอยู่ถึง 12 ปี จนกระทั่งคณะสงฆ์สมัยนั้นได้เลือกนิมนต์พระเถระผู้สามารถรูปหนึ่งมายังเมืองสาละเพื่อโต้วาทีเรื่องศาสนาและปรัชญากับพระเจ้ามิลินท์ ท่านผู้นั้น คือพระนาคเสน พระเจ้ามิลินท์ทรงทราบข่าวนั้นเสด็จไปสนทนาเป็นเชิงปจฺฉา

วิสัยทัศน์ อภิปรายปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรมกันขึ้น เป็นเวลาหลายวัน ผลปรากฏว่า พระเจ้ามิลินทีย่อมแพ้พระนาคเสน ข้อเสนอแนะระหว่างนักปรัชญาทั้ง 2 ท่านนี้ได้รวบรวมไว้เป็น คัมภีร์สำคัญคัมภีร์หนึ่ง เรียกว่า “มิลินทปัญหา” ดังนั้นมิลินทปัญหาจึงเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่ และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่าท่านผู้ใดเป็นผู้รจนา เชื่อกันว่ารจนาขึ้น ในราวพุทธศักราช 500 ปรากฏตามมธรรตตปกาสิณีฎีกาแห่งมิลินทปัญหา ซึ่งรจนาโดย พระมหาติปิฎกจุฬาลงกรณว่า พระพุทธโฆษาจารย์เป็นผู้แต่งนิทานกถาและนิคมกถาประกอบเข้า เมื่อพุทธศตวรรษที่ 10 (สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺธายีมหาเถร), 2470: พระนิพนธ์คำนำ)

คัมภีร์มิลินทปัญหาตามประวัติเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นก่อนคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเป็น ผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเศษ คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อ ซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่อง ที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 96)

4.2 การศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า ในคัมภีร์มิลินทปัญหามีรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา โดยอาศัยการกระทำเป็นหลัก แต่ในกรณีที่จะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และถูกทางนั้นต้อง อาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องเสียก่อนกล่าวคือ เบื้องต้นของสรรพวิทยาการต่าง ๆ ล้วนต้อง เริ่มต้นที่ความเชื่อ (ศรัทธา) ที่มีต่อวิทยาการนั้น ๆ แต่พุทธปรัชญามองว่า อาศัยเพียงความ เชื่อเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุด คือนิพพานได้ ยังต้องอาศัยความรู้ที่ทาง พุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญาจึงจะสามารถเข้าถึงนิพพานได้ดังพระพุทธพจน์ว่า “มาน ย่อมไม่ มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญากีย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีมาน ผู้มีทั้งมานและปัญญานั้นแล จึงนับว่าอยู่ ไกลนิพพาน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ข.ธ. (ไทย) 25/372/149) ฉะนั้น พื้นฐานของญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ปัญญา ที่ถูกฝึกฝนและอบรมดีแล้ว แต่คำ ว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ เช่นที่แบ่งเป็นโลกีย์ปัญญา และโลกุตระปัญญา เป็นต้น มีคำศัพท์หลายคำ ที่ใช้ในความหมายจำเพาะ เช่น ญาณ วิชา วิปัสสนา สัมปชัญญะ ปริปัญญา อภิญญา ปฏิสัมภิทา เป็นต้น

4.3 การศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พบว่า ความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของ ความรู้นั้นที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ และเกิดจากกระทบซึ่งกันและกัน อนึ่งในคัมภีร์มิลินทปัญหาที่ท่านอุปมาเหมือนกับแพะตัวนั้น หมายความว่า แพะตัวหนึ่ง เหมือนกับอารมณ์รูปมรรณุปารมณณ์ เป็นต้น ส่วนแพะอีกตัวเหมือนกับวัตถุรูป มีจักขุปสาท เป็นต้น ซึ่งเมื่อแพะสองตัวนั้นใช้เขาชนกัน การปะทะกันนั้น เปรียบเสมือนการเกิดขึ้นผัสสะ แม้ในกรณีของอุปมาข้อที่เหลือก็พึงทราบโดยทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจาก อริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติ

สุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ 2) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือ ในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่ รวมเอวองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ม.ม. (ไทย) 12/508/549)

ดังนั้น ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาในมิลินทปัญหากล่าวถึงสภาพธรรมดาที่กระทบเกิดขึ้น ด้วยผัสสะจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในของมนุษย์ส่งผลถึงทางลบและทางบวกเป็นความรู้ที่เกิดประจักษ์ด้วยตนเองหรือความรู้ขึ้นจริงเท่านั้น พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก จึงจัดพระพุทธเจ้าอยู่ในกลุ่มของนักประสบการณ์นิยม หรือนักประจักษ์นิยม ปัญญาหรือความรู้ในพุทธปรัชญาอาศัยระบบการรับรู้แบบธรรมชาติแล้วจึงพัฒนาจากระดับต้นจนเป็นความรู้ในระดับสูงสุดแต่มีระบบความรู้เป็นอันเดียวกัน คือความต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง เรื่อง “การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา”สรุปประเด็นดังนี้

5.1. ประวัติความเป็นมา โครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ มิลินทปัญหาเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่าท่านผู้ใดเป็นผู้รจนา เชื่อกันว่ารจนาขึ้นในราวพุทธศักราช 500 ปรากฏตามมธรรตถปิฎก สิกขาแห่งมิลินทปัญหา ซึ่งรจนาโดยพระมหาตปิฎกจุฬาลงกรณ์ว่า พระพุทธโฆษาจารย์เป็นผู้แต่งนิทานกถาและนิคมกถาประกอบเข้าเมื่อพุทธศตวรรษที่ 10 (สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺธายีมหาเถร), 2470: พระนิพนธ์คำนำ) มีความสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหาตามประวัติเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นก่อนคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งเป็นผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่องที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543: 96) เห็นได้ว่า มิลินทปัญหาเป็นปกรณ์มีมาเก่าแก่และสำคัญปกรณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธโฆษาจารย์จัดเป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์ที่อธิบายข้อธรรมบางข้อซึ่งเป็นผลงานอิสระของพระเถระผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยที่ได้เรียบเรียงขึ้นตามโครงเรื่องที่ท่านจัดวางเองหรือเกิดจากเหตุการณ์พิเศษเช่นการตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัยของผู้อื่น เป็นต้น

5.2 ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ คัมภีร์มิลินทปัญหามีรูปแบบของการแสวงหาทฤษฎีความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา โดยอาศัยการกระทำเป็นหลัก แต่ในกรณีที่จะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และถูกทางนั้นต้องอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องเสียก่อนกล่าวคือ เบื้องต้นของสรรพวิทยาการต่าง ๆ ล้วนต้องเริ่มต้นที่ความเชื่อ (ศรัทธา) ที่มีต่อวิทยานั้น ๆ แต่พุทธปรัชญามองว่า อาศัยเพียงความเชื่อเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถทำให้ถึงจุดสูงสุด คือนิพพานได้ ยังต้องอาศัยความรู้ที่ทางพุทธปรัชญาเรียกว่า ปัญญาจึงจะสามารถเข้าถึงนิพพานได้ดังพระพุทธพจน์ว่า “ฉณ ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาก็ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฉณ ผู้มีทั้งฉณและปัญญานั้นแล จึงนับว่าอยู่ใกล้นิพพาน” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: พุ.ธ. (ไทย) 25/372/149) เห็นได้ว่าคำว่า “ปัญญา” เป็นคำกลาง เพราะความรู้มีหลายชั้นหลายระดับ เช่นที่แบ่งเป็นโลกียปัญญาและโลกุตระปัญญา เป็นต้น

5.3 วิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา มีดังนี้ ความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของความรู้ที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ และเกิดจากกระทบซึ่งกันและกัน หนึ่งในคัมภีร์มิลินทปัญหาที่ทำนอุปมาเหมือนกับแพะตัวนั้น หมายความว่า แพะตัวหนึ่งเหมือนกับอารมณ์รูปมีรูปารมณ์ เป็นต้น ส่วนแพะอีกตัวเหมือนกับวัตถุรูป มีจักขุปสาท เป็นต้น ซึ่งเมื่อแพะสองตัวนั้นใช้เขาชนกัน การปะทะกันนั้น เปรียบเสมือนการเกิดขึ้นผัสสะ แม้ในกรณีของอุปมาข้อที่เหลือก็พึงทราบโดยทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจากอริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีพะ 2) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกปรือ ในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2543: ม.ม. (ไทย) 12/508/549) เห็นได้ว่าความรู้ที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ โดยผ่านอายตนะที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของความรู้ที่เกิดขึ้นเองหรือสภาวะที่ถูกสร้างขึ้นโดยธรรมชาติ อันได้แก่การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น (อธิปัญญาสิกขา)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาพบว่า ยังมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

สำหรับข้อเสนอแนะทั่วไปที่เกิดจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

1. รูปแบบการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันที่ปรากฏในช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในเฟซบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (Youtube), เว็บไซต์ (Website) ในเวลาที่เผยแพร่สมควรชี้แจงอรรถของเอกสารนั้น ๆ และมีแหล่งอ้างอิงของพุทธธรรมนั้น เพื่อให้เกิดสามารถตรวจสอบที่มาว่าเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลจริง เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสของศรัทธา และผู้ค้นคว้าได้ข้อมูลที่จริงจากพระไตรปิฎกเล่มไหน หน้าไหน

2. กรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือมหาเถรสมาคม ตลอดจนหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ควรให้ความสนใจและมีความตระหนัก ในเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันให้ มีคุณธรรม และจริยธรรม และควรเน้นอบรมบุคลากรทั้งพระภิกษุสงฆ์และอุบาสก อุบาสิกา ให้มีความรู้ ในเรื่องการวิเคราะห์การบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ในสังคมไทย ปัจจุบันและนำไปใช้งานให้ มีประสิทธิภาพ และให้เกิดความเหมาะสมกับพุทธบริษัท 4 ให้เข้าถึงหลักธรรมพระพุทธศาสนาและน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา ปัจจุบันภายในประเทศ และต่างประเทศ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาพุทธศาสนาในการวิเคราะห์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหาปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

บุญมี แท่นแก้ว. (2543). **ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้**. พิมพ์ครั้งที่

2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหามานพ กวีวิโส (นักการเรือน). (2535). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องญาณวิทยาในพุทธปรัชญา. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาพุทธศาสนาและปรัชญา: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543.) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2554). **พุทธญาณวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: หจก. เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
วสิน อินทสระ. (2528). **อธิบายมิลินทปัญหา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺธายีมหาเถร). (2470). **มิลินทปัญหา ฉบับโรงพิมพ์ไท**. พระนิพนธ์คํานํ้า.